“BOLALARDA RIVOJLANTIRUVCHI MARKAZLARDA IJTIMOIYLASHUV KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI”

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Ostanayeva Nafisa Zuxriddin qizi
2-kurs magistranti
(nafisaostanayeva@gmail.com)

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar orqali ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Rivojlantiruvchi markazlarning bolalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati, ijtimoiy muhitning ta’siri hamda bolalarda muloqot, hamkorlik, mustaqillik va ijtimoiy faollikni rivojlantirish usullari yoritilgan. Shuningdek, maqolada tarbiyachining pedagogik faoliyati, o‘yin texnologiyalari va jamoaviy mashg‘ulotlarning bolalar ijtimoiylashuviga ta’siri haqida ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Аннотация

В данной статье рассматриваются пути развития навыков социализации детей в развивающих центрах. Анализируется значение развивающих центров в формировании личности ребенка, влияние социальной среды, а также методы развития коммуникативных навыков, сотрудничества, самостоятельности и социальной активности детей. Кроме того, представлены научно-практические рекомендации по использованию игровых технологий и коллективных занятий в

процессе социализации детей дошкольного возраста.

Abstract

This article discusses ways of developing socialization skills in children through developmental centers. The importance of developmental centers in the comprehensive development of children, the influence of the social environment, and methods for improving communication, cooperation, independence, and social activity are analyzed. The article also provides scientific and practical recommendations on the role of educators, play technologies, and group activities in enhancing preschool children's socialization skills.

Kalit so‘zlar

ijtimoiylashuv, rivojlantiruvchi markaz, maktabgacha ta’lim, muloqot ko‘nikmasi, hamkorlik, o‘yin faoliyati, ijtimoiy rivojlanish, tarbiyachi, bolalar faoliyati, pedagogik texnologiyalar, jamoaviy faoliyat, mustaqillik.

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida bolalarni har tomonlama rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, bolalarda ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki bolaning jamiyatga moslashuvi, tengdoshlari bilan muloqot qilishi, hamkorlikda faoliyat olib borishi va ijtimoiy tajriba orttirishi uning kelajakdagi shaxsiy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tashkil etilgan rivojlantiruvchi markazlar bolalarning qiziqishlari, ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda

faoliyat yuritadi. Ushbu markazlar orqali bolalarda nafaqat bilim va ko‘nikmalar, balki ijtimoiylashuv malakalari ham rivojlanadi.

Rivojlantiruvchi markazlar bolalarni erkin faoliyatga jalb qilish, tengdoshlari bilan muloqot qilish, fikr almashish va jamoa bilan ishlash imkoniyatini yaratadi. Natijada bolalarda ijtimoiy faollik, mustaqillik va o‘ziga ishonch kabi sifatlar shakllanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — rivojlantiruvchi markazlarda bolalarning ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llarini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism

Ijtimoiylashuv tushunchasining mazmuni

Ijtimoiylashuv — bolaning jamiyatdagi ijtimoiy qoidalar, qadriyatlar va xulq-atvor me’yorlarini o‘zlashtirish jarayonidir. Ushbu jarayon davomida bola jamiyat a’zosi sifatida shakllanadi, boshqalar bilan muloqot qilishni va hamkorlikni o‘rganadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiylashuv:

- muloqotga kirishish;
- tengdoshlari bilan hamkorlik qilish;
- ijtimoiy qoidalarga rioya etish;
- hissiyotlarni boshqarish;
- mustaqil qaror qabul qilish kabi ko‘nikmalar orqali namoyon bo‘ladi.

Psixolog va pedagog olimlarning ta’kidlashicha, bolaning ijtimoiylashuvida ijtimoiy muhit muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, rivojlantiruvchi markazlar bolalarning erkin faoliyati va ijtimoiy tajriba orttirishida samarali vosita hisoblanadi.

Rivojlantiruvchi markazlarning pedagogik ahamiyati

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tashkil etilgan rivojlantiruvchi markazlar bolalarning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ravishda tashkil qilinadi. Ushbu markazlar bolalarni mustaqil faoliyatga undaydi va ijtimoiy faolligini oshiradi.

Rivojlantiruvchi markazlarning asosiy vazifalari:

- bolalarning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish;
- muloqot madaniyatini shakllantirish;
- jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- bolalarda mustaqillik va tashabbuskorlikni qo‘llab-quvvatlash;
- ijtimoiy tajriba orttirish uchun qulay muhit yaratishdan iborat.

Rivojlantiruvchi markazlarda bolalar erkin tanlov asosida faoliyat olib boradi. Bu esa ularda mas’uliyat hissini va o‘z faoliyatini boshqarish qobiliyatini shakllantiradi.

Ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda o‘yin faoliyatining roli

O‘yin maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyatining asosiy turi hisoblanadi. O‘yin jarayonida bolalar bir-biri bilan muloqot qiladi, ijtimoiy rollarni bajaradi va hamkorlik qilishni o‘rganadi.

Rivojlantiruvchi markazlarda tashkil etilgan rolli o‘yinlar bolalarda:

- muloqot madaniyatini;
- navbat kutishni;
- boshqalarning fikrini tinglashni;
- jamoa bilan ishlashni;
- nizolarni hal qilishni rivojlantiradi.

Masalan, “Do‘kon”, “Shifoxona”, “Oila”, “Bog‘cha” kabi syujetli-rolli o‘yinlar orqali bolalar jamiyatdagi turli kasblar va ijtimoiy munosabatlar haqida tushunchaga ega bo‘ladilar.

Shuningdek, qurilish va konstruktorlik markazlarida bolalar birgalikda ishlash, rejalashtirish va o‘zaro yordam ko‘rsatishni o‘rganadilar.

Muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish usullari

Bolalarda ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda muloqot muhim ahamiyatga ega. Tarbiyachi bolalarni erkin fikr bildirishga, savol berishga va suhbatda faol ishtirok etishga undashi kerak.

Quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

- suhbat va munozaralar;
- kichik guruhlarda ishlash;
- savol-javob metodlari;
- dramatizatsiya;
- jamoaviy topshiriqlar.

Bunday faoliyatlar bolalarda o‘z fikrini aniq ifoda etish va boshqalarni tinglash madaniyatini rivojlantiradi.

Tarbiyachining roli

Rivojlantiruvchi markazlarda tarbiyachi bolalar faoliyatini boshqaruvchi va yo‘naltiruvchi shaxs hisoblanadi. Tarbiyachi:

- bolalar uchun qulay psixologik muhit yaratishi;

- har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishi;
- bolalarni rag‘batlantirishi;
- nizoli vaziyatlarni ijobiy hal qilishi zarur.

Pedagogning ijobiy munosabati bolalarda o‘ziga ishonch va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Bolalarda ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda ota-onalar bilan hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Oilada bolaga mehr-muhabbat, hurmat va erkin muloqot muhiti yaratish uning ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Tarbiyachilar ota-onalar bilan:

- suhbatlar;
- seminar-treninglar;
- ochiq mashg‘ulotlar;
- maslahatlar orqali hamkorlik olib borishlari lozim.

Bu esa bolalarda shakllanayotgan ijtimoiy ko‘nikmalarni mustahkamlashga yordam beradi.

Bolalarda uchraydigan ijtimoiylashuv muammolari

Ba’zi bolalarda ijtimoiylashuv jarayoni qiyin kechishi mumkin. Bu quyidagi holatlarda namoyon bo‘ladi:

- tortinchoqlik;
- tengdoshlari bilan muloqot qilmaslik;

- agressiv xatti-harakatlar;
- jamoaga qo‘shila olmaslik;
- hissiy beqarorlik.

Bunday vaziyatlarda tarbiyachi individual yondashuv asosida ish olib borishi kerak. Bola bilan alohida suhbatlar tashkil etish, uni kichik guruhlarga jalb qilish va rag‘batlantirish muhim hisoblanadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning ahamiyati

Bugungi kunda rivojlantiruvchi markazlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish bolalarning ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini samarali rivojlantirish imkonini bermoqda.

Quyidagi texnologiyalar samarali hisoblanadi:

- interfaol o‘yinlar;
- AKT vositalari;
- trening mashg‘ulotlari;
- muammoli vaziyatlar yaratish;
- loyihaviy faoliyat.

Bunday metodlar bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va muloqot madaniyatini rivojlantiradi.

Olimlarning ijtimoiylashuv haqidagi qarashlari

L.S. Vygotskiy bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhit asosiy omil ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, bola kattalar va tengdoshlari bilan muloqot jarayonida yangi bilim va ko‘nikmalarni egallaydi.

J. Piaget esa bolalarda ijtimoiylashuv tafakkur rivojlanishi bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Bola o‘yin va amaliy faoliyat davomida jamiyat qoidalarini anglay boshlaydi.

A.N. Leontyev faoliyat nazariyasida bolaning rivojlanishida faoliyatning o‘rni muhimligini qayd etadi. Ayniqsa, o‘yin faoliyati ijtimoiylashuvning asosiy vositasi sifatida baholanadi.

Sh.A. Amonashvili esa bolaga insonparvarlik asosida yondashish zarurligini ta’kidlaydi. Olimning fikricha, mehr-muhabbat va ijobiy pedagogik muhit bolalarda ijtimoiy faollikni rivojlantiradi.

Amaliy tavsiyalar

Rivojlantiruvchi markazlarda bolalarning ijtimoiylashuvini samarali tashkil etish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

- bolalar uchun erkin va xavfsiz muhit yaratish;
- har bir bolaning qiziqishlarini hisobga olish;
- jamoaviy o‘yinlarni muntazam tashkil etish;
- rag‘batlantirish usullaridan foydalanish;
- ota-onalar bilan yaqin hamkorlikni yo‘lga qo‘yish;
- bolalarning hissiy holatini kuzatib borish;
- ijobiy psixologik muhitni ta’minlash.

Bu tavsiyalar bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvi va ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi.

Rivojlantiruvchi markazlarda ijtimoiylashuvni rivojlantirishning samarali yo‘llari

Quyidagilar bolalarda ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini samarali rivojlantirish imkonini beradi:

1. Erkin faoliyat uchun qulay muhit yaratish.
2. Rolli va jamoaviy o‘yinlardan keng foydalanish.
3. Bolalarni kichik guruhlarda ishlashga jalb qilish.
4. Rag‘batlantirish va ijobiy baholash metodlarini qo‘llash.
5. Tarbiyachi va ota-onalar hamkorligini mustahkamlash.
6. Individual yondashuv asosida faoliyat tashkil etish.
7. Ijodiy va amaliy mashg‘ulotlarni ko‘paytirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, rivojlantiruvchi markazlar maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiylashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishning muhim pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu markazlarda tashkil etilgan o‘yinlar, jamoaviy mashg‘ulotlar va ijodiy faoliyatlar bolalarda muloqot, hamkorlik, mustaqillik va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi.

Bolaning ijtimoiylashuvi uning kelajakdagi ta’lim faoliyati va jamiyatdagi muvaffaqiyatli hayotiga zamin yaratadi. Shu sababli rivojlantiruvchi markazlarda bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish va mustahkamlashda samarali natijalarni ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari. — Toshkent, 2019.
2. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. — Moskva: Pedagogika, 1991.
3. Piaget J. Child Psychology. — New York, 1969.
4. Leontyev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. — Moskva, 1977.
5. Amonashvili Sh.A. Insonparvar pedagogika asoslari. — Tbilisi, 1990.
6. Karimova V.M. Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2008.
7. Mavlonova R.A. Pedagogika. — Toshkent: Fan, 2012.
8. Ochildiyeva D. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. — Toshkent, 2020.
9. Bronson M. Self-Regulation in Early Childhood. — New York, 2000.
10. Berk L.E. Child Development. — Boston, 2013.
11. Copple C., Bredekamp S. Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs. — Washington DC, 2009.
12. Ginsburg K.R. The Importance of Play in Child Development // Pediatrics, 2007.